

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ СЕМЕНА КУЗНЕЦЯ

СОЦІАЛЬНИЙ АУДИТ ТА ІНСПЕКТУВАННЯ

**Методичні рекомендації
до практичних завдань
для студентів спеціальності
232 "Соціальне забезпечення"
першого (бакалаврського) рівня**

Харків
ХНЕУ ім. С. Кузнеця
2022

УДК [657.6:316] (072.034)

C70

Укладачі: О. С. Лебединська
О. В. Іванісов

Затверджено на засіданні кафедри соціальної економіки.
Протокол № 6 від 24.12.2021 р.

Самостійне електронне текстове мережеве видання

Соціальний аудит та інспектування [Електронний ресурс] :
C70 методичні рекомендації до практичних завдань для студентів спеціальності 232 "Соціальне забезпечення" першого (бакалаврського) рівня / уклад. О. С. Лебединська, О. В. Іванісов. – Харків : ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 2022. – 46 с.

Подано за темами навчальної дисципліни основні терміни та поняття, контрольні запитання для самодіагностики, питання для самостійного опрацювання. Наведено практичні завдання та методичні рекомендації щодо їхнього самостійного виконання студентами.

Рекомендовано для студентів спеціальності 232 "Соціальне забезпечення" освітньої програми "Управління соціальною сферою" першого (бакалаврського) рівня.

УДК [657.6:316] (072.034)

Вступ

Сьогодні для українського суспільства об'єктивними стають проблеми соціальної безпеки як чинника якості життя суспільства. Причиною виникнення такої ситуації є суспільна дестабілізація та невпевненість у майбутньому для значної частини населення, поява різних соціальних груп з різними економічними та соціальними можливостями. Рівень соціальної захищеності населення у нашій країні значною мірою залежить від держави. Підвищена увага до зазначених питань обумовила актуальність ґрунтовного вивчення навчальної дисципліни "Соціальний аудит та інспектування".

Соціальний аудит та інспектування – нове явище в сучасних суспільних науках і соціальній практиці світового ринкового господарства. У теоретико-методологічному плані соціальний аудит спирається на концепцію соціоекономіки – міждисциплінарну наукову дисципліну, в центрі якої знаходиться процес відтворення людських ресурсів. Практичне значення соціального аудиту та інспектування полягає в тому, що вони можуть слугувати в якості ефективного інструмента регулювання соціоекономічних відносин і тим самим значно підвищувати рівень управління людськими ресурсами, що є вирішальним чинником виробництва в умовах сучасного ринкового господарства.

Вивчення навчальної дисципліни дає можливість студентові набути досвіду: фундаментальних уявлень і базових знань щодо соціального аудиту та інспектування як ефективних методів соціального супроводу як соціальних спільнот, так і окремих осіб, які потребують соціального захисту або забезпечення; їх функцій у сучасному суспільстві; принципи, види та сфери застосування; міжнародні стандарти соціального аудиту та сучасні методики проведення інспектування. Навчальна дисципліна "Соціальний аудит та інспектування" належить до обов'язкових навчальних дисциплін професійного циклу.

Об'єктом є система принципів, наукових підходів та методів соціального аудиту та інспектування.

Предметом навчальної дисципліни є закономірності та способи формування, організації й ефективної реалізації аудиту на українських підприємствах.

Мета навчальної дисципліни: вивчення студентами теоретичних засад та набуття практичних навичок щодо соціального аудиту та інспектування як ефективних методів соціального супроводу та сфери застосування міжнародних стандартів соціального аудиту і сучасних методики проведення інспектування.

Завдання навчальної дисципліни: вміння складати програми соціального аудиту; проводити інспектування різних верств населення; аналізувати отримані дані після проведення аудиторської перевірки у соціальній сфері; проводити вибіркові та спеціальні дослідження; формувати висновки; визначати ефективність проведення соціального аудиту та інспектування.

Вивчення навчальної дисципліни "Соціальний аудит та інспектування" передбачає проведення практичних занять, а також виконання завдань під час самостійної роботи.

Мета практичних та семінарських занять – це закріплення та поширення теоретичних знань з вивчення особливостей та перспектив формування соціального аудиту в Україні, набуття навичок та вмінь аналізувати та критично осмислювати проблеми інспектування, розробляти пропозиції щодо їх вирішення.

У процесі практичних занять викладач здійснює оперативний і поточний контроль засвоєння студентами навчального матеріалу.

Практичні заняття проводять у формі семінарів, ділових ігор, ситуаційних завдань та розрахункових задач.

Підготовка до семінарського заняття передбачає самостійну роботу студентів з опрацювання отриманих за темою семінару питань з використанням додаткової літератури та інформації.

Традиційна форма проведення семінарського заняття передбачає виступи студентів з доповідями, повідомленнями з кожного питання з використанням мультимедійного проєктора та обговорення дискусійних моментів. Керуючу роль відіграє викладач, коментуючи виступи та роблячи висновки. Традиційну форму семінару рекомендовано для проведення занять до тем 2 і 15.

Активна форма проведення семінарського заняття передбачає якісні зміни взаємовідносин викладача і студентів шляхом надання їм нової ролі. Викладач (на попередньому занятті) призначає ведучого, який повинен уважно ознайомитися з темою та заздалегідь розробити регламент семінару. Ведучому надають право призначити доповідачів, а також

опонентів з кожного питання. Студенти також виконують функції з оцінювання виступів, обґрунтовуючи свої рішення. У процесі підведення підсумків оцінювання дій учасників проводить викладач. Активну форму семінару рекомендовано для проведення занять до тем 2 і 15.

Ділова гра – це також активна форма проведення практичного заняття, яка ґрунтується на моделюванні конкретної ситуації (рекомендовано проведення ділових ігор до теми 4, 8 і 9).

Вирішення задач є традиційною, але досить важливою формою проведення занять, що надає практичні навички роботи з кількісними та якісними показниками. Перед кожним практичним заняттям студент повинен самостійно повторювати лекційний матеріал, засвоювати формули, проробляти рекомендовану літературу. Окремі елементи вирішення задач, які вимагають об'ємних розрахунків, можуть бути виконані студентами в позааудиторний час. Кожна розрахункова задача потребує висновків. Передбачено вирішення задач до теми 3.

Самостійна робота є важливим видом навчального навантаження, що дозволяє закріпити здобуті під час аудиторних занять знання та доопрацювати питання, що не зазнали детального розгляду в аудиторії.

Цей вид навчальної роботи є важливою складовою навчального процесу, що має безпосередній вплив на зміст і глибину засвоєння матеріалу студентами. І водночас, основним засобом оволодіння знаннями та набуття навичок у позааудиторний час.

Метою самостійної роботи є забезпечення засвоєння навчальної дисципліни в повному обсязі шляхом поглибленого вивчення й систематизації набутих теоретичних знань.

Робочою програмою навчальної дисципліни передбачено такі види самостійної роботи: підготовка до семінарських і практичних занять, що полягає в опрацюванні лекційного матеріалу, підготовці доповідей; підготовка до поточного та підсумкового контролю знань, що полягає в опрацюванні контрольних запитань, питань для самодіагностики; самостійне опрацювання теоретичного матеріалу за зазначеною тематикою; самостійне виконання практичних завдань з урахуванням методичних рекомендацій.

Самостійна робота з навчальної дисципліни "Соціальний аудит та інспектування" передбачена навчальним планом і забезпечується навчальним посібником, конспектом лекцій, періодичною і науковою літературою.

Змістовий модуль 1. Теоретичні аспекти соціального аудиту в системі соціального забезпечення

Тема 1. Методологічні аспекти аудиту як напрям наукових досліджень та навчальна дисципліна

Зміст теми

1.1. Загальна характеристика аудиту як науки.

1.2. Загальна характеристика та класифікація видів, підходів та напрямів аудиту.

1.3. Структура та види аудиторських висновків.

1.4. Основні етапи проведення аудиту.

Основні терміни й поняття: аудит, напрями аудиту, класифікація аудиту, аудиторський висновок.

1. Практичне завдання "Визначення аргументів щодо використання аудиту на підприємстві".

Описати існуючі аргументи "за" та "проти" аудиту на основі вивчення літературних джерел. Сформувати та висловити особисту думку на проблему "належної ролі аудиту в соціально-трудої сфері".

2. Практичне завдання "Обов'язковість проведення аудиту".

Розглянути критерії, що зумовлюють проведення обов'язкового аудиту відповідно до Закону України "Про аудиторську діяльність". Результати оформити у вигляді таблиці (табл. 1.1).

Таблиця 1.1

Об'єкти обов'язкового аудиту в Україні

Критерій	Об'єкти аудиту персоналу

3. Практичне завдання "Складання плану аудиту підприємства".

Скласти План аудиту підприємства "Мрія" (основна діяльність – перероблення сільськогосподарської сировини на давальницьких умовах).

Указати, які питання дають можливість розкрити зміст розділів такого плану.

Методичні рекомендації

Планування аудиту допомагає аудитору сконцентрувати увагу на найважливіших напрямках перевірки, найкращим чином організувати свою роботу, а також дає можливість здійснювати контроль виконання аудиторських процедур у період перевірки з метою вчасного корегування планових завдань.

Загальний план аудиту персоналу

Організація, яку перевіряють _____
Період аудиту персоналу _____
Кількість людино-годин на перевірку _____
Керівник _____
Запланований аудиторський ризик _____
Запланована суттєвість, грн _____

№ з/п	Заплановані види робіт	Період проведення	Виконавець	Примітки
1.				
...				

Характер планування залежить від організаційної форми, розміру і виду діяльності підприємства, напряму аудиту персоналу, правильного уявлення аудитора про стан справ на підприємстві.

Програма аудиту – це детальний перелік змісту аудиторських процедур. Вона повинна бути деталізованою, щоб можна було використовувати її як інструкцією для виконавців аудиту персоналу, які беруть участь у перевірці.

Самостійна робота

На основі самостійного вивчення вітчизняного та зарубіжного досвіду аудиту заповніть табл. 1.2.

Основні відмінності між внутрішнім та зовнішнім аудитом

№ з/п	Ознаки	Внутрішній аудит	Зовнішній аудит
1	Суб'єкт		
2	Основне завдання		
3	Мета й об'єкти		
4	Спрямованість		
5	Періодичність здійснення		
...			
10	Залежність		

Питання для самоопрацювання

1. Структура ринку аудиторських і консалтингових послуг в Україні.
2. Проблема інформаційного ризику та попит на аудиторські послуги. Регулювання аудиторської діяльності.
3. Удосконалення системи управління організацією за допомогою аудиту персоналу.
4. Організаційні основи аудиту персоналу.

Тестові завдання

1. *Право на одержання сертифіката мають (перелічити):*
 - а) громадяни України;
 - б) особи без стажу роботи;
 - в) особи зі стажем роботи не менше трьох років на посаді бухгалтера, юриста, фінансиста;
 - г) особи, що мають вищу фахову освіту;
 - д) іноземні громадяни.

2. *Перевірка достовірності показників річної звітності з праці проводилася помічником аудитора під його керівництвом. Хто несе відповідальність за аудиторський висновок:*
 - а) аудиторська фірма;
 - б) безпосередні виконавці;
 - в) керівник підприємства, яке перевіряють?

3. *Проведення перевірки відділом внутрішнього аудиту є контролем:*

- а) наступним;
- б) поточним;
- в) попереднім;
- г) аудиторським.

4. *Установіть відповідність:*

Види аудиту:

Характер аудиту:

- 4.1) обов'язковий аудит;
- 4.2) ініціативний аудит.

- а) комплексний;
- б) тематичний.

5. *Укажіть послідовність етапів розроблення програми аудиту:*

- а) розподіл обов'язків аудиторів;
- б) визначення термінів перевірки;
- в) встановлення цілей;
- г) встановлення ділянок перевірки;
- д) визначення характеру аудиту персоналу.

Тема 2. Соціальний аудит у концепції соціальної відповідальності

Семінарське заняття на тему

"Соціальний аудит у концепції соціальної відповідальності"

Питання до семінарського заняття

- 2.1. Історія виникнення соціального аудиту.
- 2.2. Соціальний аудит як суспільна практика.
- 2.3. Види та функції соціального аудиту.
- 2.4. Моніторинг і оцінювання діяльності соціально орієнтованих НДО.

Основні терміни й поняття: аудит, соціальний аудит, моніторинг, освітній аудит, гендерний аудит, медичний аудит, екологічний аудит.

Тема 3. Аудит у соціальній сфері

Зміст теми

- 3.1. Соціальний аудит як механізм оптимізації управління розвитком соціальної сфери.

- 3.2. Моніторинг і оцінювання соціальних проєктів і програм.
- 3.3. Освітній аудит: теорія та практика застосування.
- 3.4. Гендерний аудит.
- 3.5. Соціально-медичний аудит.
- 3.6. Соціально-екологічний аудит.

Основні терміни й поняття: аудит, соціальний аудит, моніторинг, освітній аудит, гендерний аудит, медичний аудит, екологічний аудит.

Практичні завдання

Завдання 3.1. Процес проведення соціального аудиту містить ряд послідовних етапів. Назвати ці етапи та оформити у вигляді табл. 3.1.

Таблиця 3.1

Етапи проведення соціального аудиту

№ з/п	Назви етапів
1	
2	

Завдання 3.2. Розробити та запропонувати систему показників соціальної звітності на підприємстві. Оформити у вигляді табл. 3.2.

Таблиця 3.2

Система показників соціальної звітності

№ блоку	Назви блоків	Показники
1	Розвиток персоналу	
2	Підготовка кадрів	
3	Охорона здоров'я та безпеки умов праці	
4	Зайнятість	
5	Соціальне партнерство	
6	Дотримання трудового законодавства	
7	Соціально відповідальна реструктуризація	
8	Природоохоронна діяльність та ресурсозбереження	
9	Розвиток місцевого співтовариства	

Завдання 3.3. В основі проведення соціального аудиту на підприємстві (службі, організації) лежить структурна схема певних процедур. Заповнити табл. 3.3.

Процедури проведення соціального аудиту

№ з/п	Назви процедур	Зміст
1	Переговори про проведення соціального аудиту	
2	Підготовчі роботи	
3	Підготовка документів для проведення соціального аудиту	
4	Формування команди соціальних аудиторів	
5	Планування проведення соціального аудиту	
6	Виявлення функціональних областей, які потребують аналізу та покращення	
7	Збирання інформації	
8	Збирання аудиторських доказів	
9	Аналіз та оброблення інформації	
10	Підготовка висновків за підсумками соціального аудиту	
11	Завершальні переговори	

Практичні завдання для самостійного виконання

Завдання 3.4. На соціальний аудит поширюють свою дію численні універсальні договори та угоди. Скласти перелік цих угод та визначити їх сутність у таблиці.

Завдання 3.5. Особливості української моделі СА порівняно з її зарубіжним аналогом мають певні відмінності. Зробити порівняльний аналіз і заповнити табл. 3.4.

Відмінності у моделі соціального аудиту

№ з/п	Характерні риси	Західна модель	Українська модель
1	Цивілізаційні основи		
2	Мета СА		
3	Основні замовники СА		
4	Рівні аудиторського обстеження		
5	Об'єкти обстеження		
6	Роль органів влади		
7	Участь профспілок		
8	Етична основа СА		
9	Співвідношення правової та етичної основи		
10	Ступінь відкритості результатів СА		
11	Організаційна структура СА		

Запитання для самодіагностики

1. Назвати складові поняття "соціальна відповідальність".
2. Розкрити роль історичного чинника в формуванні сучасного розуміння соціальної відповідальності.
3. Пояснити сутність соціальної відповідальності державної влади, бізнес-структур та профспілок.
4. Обґрунтувати роль СА у підвищенні відповідальності всіх сторін соціального партнерства.
5. Охарактеризувати сферу міжнародно-правового регулювання, до якої належить СА.
6. Назвати міжнародно-правові акти, які можна зарахувати до сфери регулювання соціального аудиту.
7. Пояснити те спільне, що стосується основних прав людини, яке є в універсальних міжнародних домовленостях.
8. Розкрити особливості Європейської конвенції про захист прав людини та основних свобод у питаннях регулювання соціально-економічних прав.
9. Чи можна розглядати рішення Європейського суду з прав людини в якості правової основи здійснення СА?
10. Назвати положення Європейської соціальної хартії, які мають бути враховані під час проведення СА.
11. Охарактеризувати напрями розвитку законодавства Європейського союзу в сфері забезпечення соціальних прав людини.
12. Визначити особливості американської цивілізації, які вплинули на СА.
13. До якої сфери міжнародно-правового регулювання належить СА?
14. Пояснити, які міжнародно-правові акти можна зарахувати до сфери регулювання СА.
15. Визначити спільне у забезпеченні основних прав людини, що має місце в універсальних міжнародних домовленостях.

Тестові завдання

1. Методологічною основою соціального аудиту є:

- а) теорія цивілізаційного підходу;
- б) теорія демократичного підходу;
- в) теорія соціоекономіки та соціоекономічних відносин;
- г) теорія фінансово-економічних відносин.

2. Умови, за яких настає соціальна відповідальність:

- а) свобода волі індивіда, можливість вибору варіанта поведінки;
- б) наявність матеріального благополуччя, сформованість стандартів поведінки;
- в) досягнення повноліття, бажання адаптуватися до соціуму;
- г) усвідомлене ставлення до соціальних ситуацій, отримання вищої освіти.

3. Той, хто ініціює проведення соціального аудиту – це:

- а) замовник;
- б) соціальний аудитор;
- в) агентство соціального аудиту;
- г) об'єкт соціального аудиту.

4. Внутрішній соціальний аудит може бути:

- а) горизонтальним та вертикальним;
- б) простим та складним;
- в) первинним та повторним;
- г) одноразовим та багаторазовим.

5. Предмет вивчення навчальної дисципліни "Соціальний аудит та інспектування" – це:

- а) соціоекономічний контроль;
- б) фінансово-економічний контроль;
- в) соціоекономічні відносини.

Тема 4. Аудит в системі державного управління

Зміст теми

- 4.1. Громадський контроль органів влади.
- 4.2. Аудит органів місцевої влади.
- 4.3. Громадська експертиза діяльності органів виконавчої влади.
- 4.4. Аудит правоохоронних органів.
- 4.5. Аудит в системі соціального управління муніципальними утвореннями.

Основні терміни й поняття: влада, органи влади, контроль, експертиза, громадський контроль, громадська експертиза, соціальне управління, соціоекономічна діяльність.

Практичні завдання

Завдання 4.1. Розробити тест внутрішнього соціального аудиту з соціоекономічної діяльності (за формою, яка наведена у завданні 3.1). Провести перевірку на основі розробленого тесту і зробити оцінювання діючої системи внутрішнього соціального аудиту з соціоекономічної діяльності оцінювання на підприємстві.

Методичні рекомендації. Для вирішення завдання використати матеріали підприємства (служби, організації), де ви проходили виробничу практику.

Завдання 4.2. Визначити, який висновок має скласти аудитор у наведеній ситуації.

У момент проведення аудиторською фірмою "Спільнота" соціального аудиту в управлінні соціального захисту населення Дніпропетровського району у місті Дніпро було виявлено такі порушення і недоліки:

у деяких випадках мала місце протермінування заборгованості з виплати заробітної плати;

порушене співвідношення заробітної плати 10 відсотків найбільш високооплачуваних і 10 відсотків найменш оплачуваних працівників;

за звітний період підприємство завищило рівень витрат на навчання; інших порушень не виявлено.

Скласти аудиторський висновок.

Завдання 4.3. Скласти Положення про службу соціального аудиту, в якому розкрити питання:

1. Сутність, мета і завдання.
2. Склад суб'єктів соціального аудиту.
3. Основні об'єкти соціального аудиту.
4. Основні принципи організації, методології та етики поведінки аудиторів.
5. Організація та забезпечення функціонування служби соціального аудиту.
6. Координація і взаємодія у здійсненні соціального аудиту.

Запитання для самодіагностики

1. Розкрити зміст поняття "процедура проведення соціального аудиту".
2. Пояснити, хто може бути замовником соціального аудиту.

3. Описати основні етапи соціального аудиту.
4. Охарактеризувати підготовчу роботу з проведення СА.
5. Визначити документи, які називаються основними документами проведення аудиту.
6. Розкрити зміст листа-зобов'язання про проведення СА.
7. Розкрити зміст договору на проведення СА.
8. Пояснити, як відбувається формування команди СА.
9. Визначити права та обов'язки СА.

Тестові завдання

1. Сукупність методів збирання, вивчення, аналізу, оброблення соціоекономічної інформації і практичних дій в їх логічній послідовності – це:

- а) методологія соціального аудиту;
- б) прийоми соціального аудиту;
- в) технології соціального аудиту;
- г) висновки соціального аудиту.

2. Чисельність фахівців, які входять до комісії для проведення внутрішнього соціального аудиту залежить від:

- а) чисельності працівників в організації, наявності фахівців, економічного стану організації;
- б) чисельності працівників на підприємстві, складності ситуації, фінансових можливостей замовника;
- в) фінансових можливостей служби аудиту, наявності працівників у службі аудиту;
- г) соціальної ситуації на підприємстві, чисельності кваліфікованих спеціалістів на підприємстві, наявності у аудиторній службі технічних засобів.

3. Рівні здійснення соціального аудиту:

- а) корпоративний, локальний, галузевий, територіальний, національний;
- б) етнічний, галузевий, територіальний, моральний;
- в) високий, середній, низький;
- г) психологічний, політичний, економічний.

4. Інструмент регулювання ділових і трудових відносин у системі соціального партнерства – це:

- а) корпоративна етика;
- б) професійна етика;
- в) етика ділових взаємовідносин;
- г) підприємницька етика.

5. Ризик, який бере на себе агентство соціального аудиту, роблячи висновок про рівень досягнення соціоекономічних показників, про повну достовірність даних соціоекономічної звітності, в той час, коли в ньому можливі помилки і пропуски, які не потрапили в поле зору соціального аудитора – це:

- а) неминучий ризик;
- б) аудиторський ризик;
- в) соціальний ризик;
- г) підприємницький ризик.

Тема 5. Міжнародні стандарти та методики соціального аудиту

Семінарське заняття на тему "Міжнародні стандарти та методики соціального аудиту"

Питання до семінарського заняття

Зміст теми

5.1. Характеристика основних і найбільш поширених міжнародних стандартів та індексів: AA 1000, SA 8000 (ISO 26000), ISO 9000, ISO 14001, OHSAS 18001, GRI, Global Compact.

5.2. Соціальна відповідальність як теоретична основа соціального аудиту.

5.3. Правова основа соціального аудиту.

5.4. Національні системи соціальних відносин та аудиту.

5.5. Вплив міжнародних, європейських актів на регулювання застосування СА.

5.6. Зовнішні чинники, які обстежують під час здійснення СА.

5.7. Дослідження внутрішніх чинників СА.

5.8. Система соціальних стандартів в Україні.

Основні терміни й поняття: соціальна відповідальність, соціальні відносини, стандарт, зовнішні чинники, внутрішні чинники, соціальні стандарти, міжнародні індекси.

Тема 6. Технологія соціального аудиту

Зміст теми

6.1. Визначення поняття "технології проведення соціального аудиту". Вимоги до технологій проведення СА.

6.2. Соціальний аудит як оцінне дослідження. Ризики в соціальному аудиті.

6.3. Документи для проведення СА.

6.4. Методи соціального аудиту: загальна характеристика.

6.5. Методи збирання інформації: кількісні та якісні методи.

6.6. Напівстандартизовані інтерв'ю, експертне інтерв'ю, бенчмаркінг, асесмент-центр та ін. Фокус-група, глибинне інтерв'ю, спостереження, експертні оцінки.

6.7. Методи аналізу інформації. SWOT-аналіз, GAP-, STEP-аналіз.

6.8. Підсумкові документи за результатами соціального аудиту.

Основні терміни й поняття: технологія, технологія соціального аудиту, оцінне дослідження, ризик, методи соціального аудиту, підсумкові документи.

Практичні завдання

Завдання 6.1. Розробити перелік питань для соціологічної анкети у рамках аудиту організації та нормування праці під час соціально-трудового аудиту підприємства.

Методичні рекомендації. Анкету необхідно розробити у вигляді таблиці за такими складовими:

Розподілом і кооперацією праці, а саме (як приклад):

1. Посадовими обов'язками.
2. Ступенем різноманітності та змістовності праці.
3. Ступенем самостійності у вирішенні певних проблем.
4. Можливістю поєднувати професії та посади.
5. Обсягом повноважень.
6. Ступенем завантаженості роботою.

Організацією робочого місця організацією обслуговування робочого місця, прийомами й методами, які використовуються в праці, станом нормування праці, умовами праці, відносинами з керівництвом, системою підбору, підготовки та підвищення кваліфікації, системою планування праці, дисципліною праці, інші аспекти організації та нормування праці.

Також необхідно розробити шкалу оцінювання за запропонованою анкетною.

Завдання 6.2. Усі методи збирання інформації під час проведення соціального аудиту можна розподілити на дві великі групи: кількісні та якісні. Порівняти якісні методи та заповнити табл. 6.1.

Таблиця 6.1

Основні відмінності між методами соціального аудиту

№ з/п	Назви методів	Визначення	Мета, сутність
1	Фокус-група (фокус-групові дискусії)		
2	Глибинне інтерв'ю		
3	Експертне оцінювання		
4	Спостереження		
5	Публіцистичне прогнозування		

Завдання 6.3. Керівник соціальної аудиторської фірми перед проведенням дослідження однієї з соціальних служб ставить перед вами – соціальним аудитором – завдання розробити програму дослідження. Для цього пропонує урахувати такі рекомендації:

1. Описати складну ситуацію в організації (службі), яка обґрунтовує необхідність даного дослідження.
2. Розкрити проблему дослідження (проблему, яка існує і яку необхідно вирішити за допомогою дослідження).
3. Назвати об'єкт дослідження – того, кого потрібно вивчити (наприклад, соціального працівника, який має дохід нижче середнього).
4. Визначити предмет дослідження – те, що безпосередньо необхідно вивчити (наприклад, ставлення працівника до можливості підвищення кваліфікації).
5. Конкретизувати мету дослідження (сформулювати одне питання, на яке необхідно отримати відповідь за результатами добутих у ході дослідження даних).

6. Визначити завдання дослідження (конкретизовану мету розподілити на окремі етапи).

7. Зробити теоретично інтерпретацію понять (визначити понятійний апарат дослідження, довідник основних термінів).

8. Визначитися з гіпотезою дослідження (створити список пропозицій, які необхідно перевірити за допомогою опитування).

9. Розкрити та розбити на складові основні індикатори для включення даних показників до анкети (емпіричне інтерпретування понять).

10. Розробити логічну схему аналізу даних (описати основні блоки анкети, пов'язані один з одним показники та параметри процесу, який вивчають, тобто тих параметрів, які належать до конкретного смислового блоку).

11. Описати методику дослідження (описують метод збирання інформації, вибіркову модель, визначають її чисельність).

Розробити та запропонувати програму дослідження для виявлення в об'єкта дослідження здатності вирішувати соціальні проблеми. Матеріал підготувати у вигляді презентації.

Запитання для самодіагностики

1. Обґрунтувати зміст планування СА.

2. Пояснити, як відбувається збирання інформації під час здійснення СА.

3. Описати документи, які можна додати до переліку документів, що є джерелом інформації під час здійснення СА.

4. Яким чином відбувається збирання аудиторських доказів?

5. Визначити сутність попереднього анкетування.

6. Розкрити зміст поняття "аудиторська процедура".

7. Як відбувається аналіз та оброблення інформації.

8. Як здійснюється підготовка заключного звіту СА.

9. Розкрити зміст звіту за висновками СА.

10. Обґрунтувати сутність перевірок виконання результатів СА.

Тестові завдання

1. *Аудиторська діяльність – це:*

а) підприємницька діяльність, що містить організаційне і методичне забезпечення аудиту, практичне виконання аудиторських перевірок (аудит) та надання інших аудиторських послуг;

- б) форма фінансового контролю;
- в) вирішальний вплив або можливість здійснення вирішального впливу на господарську діяльність суб'єкта господарювання;
- г) складова процесів управління, що складається в узгодженні, впорядкуванні дій різних частин керованої системи.

2. Об'єктивна необхідність відповідати за порушення соціальних норм – це:

- а) соціальний контроль;
- б) соціальна відповідальність;
- в) соціальне спостереження;
- г) соціальне врегулювання.

3. Визначення потреби організації в необхідних для неї за чисельністю і професійній підготовці кадрах з урахуванням виробничої програми та стратегії розвитку – це:

- а) формування персоналу;
- б) планування персоналу;
- в) управління персоналом;
- г) оцінювання персоналу.

4. Регламентовані величини витрат праці, що централізовано розраховуються для типових або стандартних умов праці – це:

- а) нормативи часу;
- б) єдині норми праці;
- в) трудові нормативи;
- г) типові норми праці.

5. Метод, коли соціальні аудитори, виходячи з власного досвіду і знань, визначають аудиторський ризик на підставі соціоекономічної звітності замовника в цілому (або окремих соціоекономічних показників) як високий, ймовірний і малоймовірний, і використовують цю оцінку в плануванні соціального аудиту – це:

- а) оцінний (інтуїтивний) метод;
- б) соціоаудиторська бесіда;
- в) експертиза;
- г) збирання аудиторських доказів.

Змістовий модуль 2. Соціальне інспектування як складова соціального супроводу в системі соціального забезпечення та захисту

Тема 7. Соціальне інспектування в Україні: основні поняття і загальна характеристика

Зміст теми

7.1. Зміст соціального інспектування.

7.2. Види та методи соціального інспектування.

7.3. Умови здійснення соціального інспектування.

7.4. Визначення поняття "оцінювання потреб" особистості, що опинилася у складних життєвих обставинах.

7.5. Особливості проведення та документування експрес-оцінювання.

7.6. Специфіка здійснення та оформлення початкового оцінювання.

7.7. Комплексне оцінювання: логіка її проведення та документування.

Основні терміни й поняття: інспектування, соціальне інспектування, оцінювання потреб, складні життєві обставини, експрес-оцінювання, комплексне оцінювання.

Практичні завдання

Завдання 7.1. Для здійснення координації між суб'єктами соціальної роботи із сім'ями, які опинилися в складних життєвих обставинах, та комплексного вирішення питань сім'ї, яка опинилася в складних життєвих обставинах, при райдержадміністрації створюють дорадчий орган, який очолює заступник голови райдержадміністрації відповідно до розподілу функціональних обов'язків. Пояснити склад дорадчого органу і для кожного суб'єкта визначити його функціональні обов'язки. Заповнити табл. 7.1.

Суб'єкти дорадчого органу та його функції

№ з/п	Суб'єкти дорадчого органу	Функціональні обов'язки
1	Начальник відділу у справах сім'ї, молоді та спорту	
2	Директор центру соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді	
3	Начальник служби у справах дітей (за запрошенням)	
4	Керівники закладів охорони здоров'я	
5	Начальник відділу освіти	
6	Начальник управління праці та соціального захисту населення	
7	Керівник органів внутрішніх справ	
8	Керівник установ виконання покарань	

Завдання 7.2. Визначити та порівняти ознаки, які можуть вказувати на зазнавання дитиною жорстокого поводження та потребують негайного реагування з боку працівників закладу освіти. Оформити табл. 7.2.

Таблиця 7.2

Ознаки жорстокого поводження над дитиною

№ з/п	Ознаки жорстокого поводження з дитиною			
	фізичне насильство	сексуальне насильство	психологічне насильство	економічне насильство (занедбання дитини)

Ситуаційне завдання 7.3. Ви – провідний спеціаліст у Центрі соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді Шевченківського району міста Харкова. До вашої служби надійшла інформація про те, що в гуртожитку 17 на даний час разом (в одній кімнаті) проживає три особи: батько – Станіслав Васильович Ігнатюк (на сьогоднішній день безробітний та дві його доньки (Олена – 10 років; Марина – 8 років). Сім'я живе за рахунок старшої доньки – Оксани, яка мешкає окремо. Мати Марина Ігнатюк відбуває покарання в місцях позбавлення волі за вживання і розповсюдження наркотичної речовини.

Розробити та запропонувати методи для проведення соціального інспектування зазначеної сім'ї, що опинилася у СЖО. Оформити табл. 7.3.

Запропоновані методи для проведення соціального інспектування

№ з/п	Назви методів	Зміст методів	Очікуваний результат від їх застосування

Запитання для самостійного опрацювання

1. Дати визначення поняттю "соціальне інспектування".
2. Обґрунтувати етапи, що містять зміст соціального інспектування.
3. Охарактеризувати складну життєву ситуацію як об'єктивну сукупність елементів середовища.
4. Розкрити чинники, що негативно впливають чи можуть вплинути на забезпечення життєдіяльності осіб.
5. Назвати чинники, що негативно впливають чи можуть вплинути на забезпечення життєдіяльності дитини в сім'ї.
6. Охарактеризувати зміст діагностування складних життєвих обставин.
7. Назвати етапи, що складають зміст соціального інспектування.

Тестові завдання

1. *Документ з надання послуг на проведення соціального аудиту, який укладається між агентством і замовником – це:*
 - а) загальний план соціального аудиту;
 - б) контрольний лист;
 - в) договір проведення соціального аудиту;
 - г) програма соціального аудиту.
2. *Сукупність прийомів, підходів, способів вивчення соціоекономічних процесів у їх динаміці і статистиці – це:*
 - а) методи соціального аудиту;
 - б) методики соціального аудиту;
 - в) технологія соціального аудиту;
 - г) аналітична робота соціального аудиту.
3. *Офіційне видання Аудиторської палати України та Спілки аудиторів України – це:*
 - а) журнал "Аудиторські відомості";
 - б) "Фінансова газета";

- в) ЗУ "Про аудиторську діяльність";
- г) газета "Аудитор України".

4. Які завдання аудиту належать до завдань на макрорівні:

- а) вивчення бізнесу клієнта;
- б) складання загального плану аудиту;
- в) система підготовки аудиторів;
- г) система контролю підприємства.

5. Локальний правовий акт, що регулює соціально-трудові відносини й укладається профспілковим комітетом від імені працівників підприємства з роботодавцем – це:

- а) індивідуальний договір;
- б) договір на проведення соціального аудиту;
- в) колективний договір;
- г) контракт.

Тема 8. Законодавче регулювання соціального інспектування

Зміст теми

8.1. Нормативно-правова база соціального інспектування.

8.2. Закон України "Про охорону дитинства" як стратегічний документ, що встановлює основні засади державної політики у цій сфері.

8.3. Закон України "Про державну допомогу сім'ям з дітьми".

8.4. Закон України "Про попередження насильства в сім'ї".

Основні терміни й поняття: інспектування, соціальне інспектування, оцінювання потреб, складні життєві обставини, експрес-оцінювання, комплексне оцінювання, державна політика, охорона дитинства, державна допомога, насильство.

Практичні завдання для самостійного виконання

Ситуаційне завдання 8.1. Ви – працівник відділу державних допомог і соціальних виплат Управління праці та соціального захисту населення Бабушкінської районної ради у м. Дніпро.

До вас звернулася безробітна жінка 38 років, яка мешкає одна в трикімнатній квартирі Бабушкінського району м. Дніпро, з проханням надати їй субсидію для відшкодування витрат на оплату житлово-комунальних послуг.

Запропонувати шляхи вирішення цієї проблеми. Розробити план дій.

Завдання 8.2. Основними партнерами соціального працівника в оцінюванні потреб дитини мають стати дорослі члени родини. Ви – соціальний працівник. Перед вами стоїть завдання – розробити інструкцію для батьків, спираючись на такі питання:

1. Мета проведення оцінювання потреб дитини (обґрунтувати, пояснити).
2. Значення оцінювання потреб дитини.
3. Процедура збирання інформації.
4. Роль батьків у збиранні інформації.

Запитання для самостійного опрацювання

1. Визначити поняття "оцінка потреб" особистості, що опинилася у складних життєвих обставинах.
2. Охарактеризувати особливості взаємодії з дитиною під час оцінювання її потреб.
3. Пояснити значення партнерства з дорослими членами сім'ї, родиною.
4. Розкрити роль міжвідомчої взаємодії і сутність мультидисциплінарного підходу до здійснення оцінювання потреб дитини та її сім'ї.

Тестові завдання

1. Метод, коли соціальні аудитори, виходячи з власного досвіду і знань, визначають аудиторський ризик на підставі соціоекономічної звітності замовника в цілому (або окремих соціоекономічних показників) як високий, ймовірний і малоймовірний, і використовують цю оцінку в плануванні соціального аудиту – це:

- а) оцінний (інтуїтивний) метод;
- б) соціоаудиторська бесіда;
- в) експертиза;
- г) збирання аудиторських доказів.

2. Система безперервного спостереження і наукового аналізу найбільш актуальних соціально-трудових процесів і явищ з метою систематичного оцінювання стану трудових відносин, розроблення пропозицій щодо вибору найбільш доцільних управлінських рішень в соціально-трудовій сфері, попередження соціальних конфліктів – це:

- а) системний моніторинг соціально-трудових відносин;
- б) моніторинг фінансово-економічних процесів;

- в) моніторинг фінансово-трудо­вих відносин;
- г) моніторинг соціально-трудо­вої сфери.

3. Метод якісно-кількісного аналізу змісту документів з метою виявлення та вимірювання різних фактів і тенденцій, відображених у цих документах – це:

- а) фокус-груп;
- б) бенчмаркінг;
- в) фандрайзинг;
- г) контент-аналіз.

4. Документ з надання послуг на проведення соціального аудиту, який укладається між агентством і замовником – це:

- а) загальний план соціального аудиту;
- б) контрольний лист;
- в) договір проведення соціального аудиту;
- г) програма соціального аудиту.

5. Вироблення оптимальної стратегії та тактики проведення соціального аудиту з урахуванням індивідуальних особливостей кожного об'єкта соціального аудиту – це:

- а) планування соціального аудиту;
- б) програма проведення соціального аудиту;
- в) збирання аудиторських доказів;
- г) підготовка звіту.

Тема 9. Насильство як предмет соціального інспектування

Зміст теми

9.1. Сутність та особливості феномена насильства.

9.2. Загальні наслідки насильства для відчуття соціальної безпеки.

Основні терміни й поняття: інспектування, соціальне інспектування, оцінювання потреб, складні життєві обставини, експрес-оцінювання, комплексне оцінювання, державна політика, охорона дитинства, державна допомога, насильство.

Практичні завдання

Ситуаційне завдання. Від кримінальної виконавчої інспекції міста Харкова до ЦСССДМ Жовтневого району міста Дніпро надійшло повідом-

лення про сім'ю громадянки А. Попової, яка місяць тому народила дитину, але за крадіжку отримала випробувальний термін строком на один рік. У молодій мамі відсутній паспорт, а у дитини – свідоцтво про народження. Розробити план дій з соціального інспектування, спираючись на такі питання:

1. Хто буде проводити соціальне інспектування (суб'єкт дії)?
2. На кого спрямовано соціальний аудит (об'єкт дії)?
3. Законодавчі акти, на які має спиратися суб'єкт соціального аудиту.
4. Функції суб'єкта у соціальному інспектуванні.
5. Права суб'єкта у соціальному інспектуванні.
6. Завдання, які ставить перед собою суб'єкт у соціальному інспектуванні.
7. Методи, які буде застосовувати суб'єкт у соціальному інспектуванні.
8. Висновки за підсумками соціального інспектування.
Підготуватися до захисту своєї думки.

Запитання для самостійного опрацювання

1. Визначити особливості проведення та документування експрес-оцінювання.
2. Пояснити сутність інспектування як форми внутрішньовідомчого контролю.
3. Розкрити специфіку здійснення та оформлення початкового оцінювання.
4. Пояснити значення результату здійснення соціального інспектування у процесі соціального супроводу.

Тестові завдання

1. Розробником теорії соціоекономіки – є:

- а) А. Сміт;
- б) А. Шулус;
- в) К. Маркс.

2. Поняття "робоча аристократія" з'явилося:

- а) у другій половині ХІХ ст.;
- б) у першій половині ХХ ст.;
- в) у другій половині ХХ ст.;
- г) на початку ХХІ ст.

3. Політика державної влади, яка активно впливає на промислову політику, бізнес, домагаючись забезпечення максимальної зайнятості, стимулює економічне зростання, створює умови для підвищення життєвого рівня населення, його соціального забезпечення, розвиває системи охорони здоров'я, освіти, соціального страхування тощо, – це:

- а) політика "загального добробуту";*
- б) політика "ринкової орієнтації";*
- в) політика "вбудованого лібералізму";*
- г) політика неолібералізму.*

4. Відповідальність, яка пов'язана зі збільшенням прибутку та сприяє процвітанню акціонерів – це:

- а) соціальна відповідальність бізнесу;*
- б) соціальна відповідальність держави;*
- в) соціальна відповідальність профспілок;*
- г) соціальна відповідальність неурядових організацій.*

5. Підсумкові показники забезпечення конкурентоспроможності підприємства, стабільності зайнятості персоналу, його задоволеності рівнем заробітної плати та соціальних виплат, умовами роботи – це критерії успішності в:

- а) управлінні персоналом;*
- б) управлінні наймами персоналу;*
- в) управлінні людськими ресурсами;*
- г) плануванні персоналу.*

Тема 10. Сім'я як об'єкт соціального інспектування

Зміст теми

10.1. Складні життєві обставини сім'ї.

10.2. Соціально-психологічна характеристика сім'ї.

10.3. Вивчення чинників, що негативно впливають на забезпечення життєдіяльності членів сім'ї: соціально-економічні, соціально-медичні, соціально-педагогічні, соціально-психологічні.

10.4. Особливості соціального інспектування сім'ї.

10.5. Розвиток нових підходів в Україні до практики соціальної роботи з сім'єю.

Основні терміни й поняття: інспектування, соціальне інспектування, оцінювання потреб, складні життєві обставини, експрес-оцінювання,

комплексне оцінювання, державна політика, охорона дитинства, державна допомога, насильство.

Практичні завдання

Ділова гра "Виявлення причин складних життєвих обставин"

Методичні рекомендації. Фахівці міського Центру соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді м. Харкова виявили сім'ю, яка складається з молодої жінки-одиначки та двох її дітей дошкільного віку. Сім'я перебуває у СЖО, про що свідчить відсутність у мами та дітей паспорту й свідоцтва про народження. Сім'я не отримує будь-якої підтримки з боку родичів та близьких, тому що жінка – особа з числа дітей-сиріт. Сім'я не має постійного місця проживання та засобів існування. Через неналежний догляд та утримання дітей був ризик позбавлення мами батьківських прав.

Студентам необхідно написати повідомлення про виявлену сім'ю з дитиною, яка має ознаки складних життєвих обставин, а також наповнити змістом індивідуальну карту дитини.

Результати можуть бути оформлені в формі-бланку.

Запитання для самостійного опрацювання

1. Охарактеризувати комплексне оцінювання. Пояснити логіку її проведення та документування.

2. Розкрити зміст інструментарію оцінювання (анкета "Сильні сторони і труднощі"; шкала "Щоденний догляд за дитиною/дітьми"; анкета "Нещодавні події в житті"; шкала "Психічне здоров'я дорослих"; шкала "Психічне здоров'я дітей"; оцінювання психомоторного розвитку дитини).

Тестові завдання

1. *Обставини, що об'єктивно порушують нормальну життєдіяльність особи, наслідки яких вона не може подолати самостійно – це:*

- а) соціальні обставини;
- б) складні матеріальні обставини;
- в) обставини тимчасової складності;
- г) складні життєві обставини?

2. Сім'я, яка втратила свої виховні можливості через виникнення таких умов, що порушують нормальну життєдіяльність одного або кількох членів сім'ї, наслідки яких вони не можуть подолати самотійно – це:

- а) сім'я, що перебуває у складних життєвих обставинах;
- б) сім'я групи ризику;
- в) сім'я, члени якої характеризуються асоціальною поведінкою;
- г) неповноцінна сім'я.

3. Контроль за реалізацією у сім'ї прав людини; виявлення випадків їх порушення та умов, які цьому сприяють – це:

- а) мета соціального інспектування;
- б) завдання соціального інспектування;
- в) функція соціального інспектування;
- г) право соціального інспектора.

4. Інспектування, яке здійснюється з метою надання відповідного оцінювання виконаних заходів у вирішенні складних життєвих обставин та підготовки об'єктивного висновку і рекомендацій за результатами проведеної роботи – це:

- а) планове інспектування;
- б) оперативне інспектування;
- в) моніторингове інспектування;
- г) громадське інспектування.

5. Соціальне інспектування здійснюють у такий термін:

- а) до 20 робочих днів з моменту першого відвідування осіб;
- б) до 14 робочих днів з моменту першого відвідування осіб;
- в) протягом місяця з моменту першого відвідування осіб;
- г) до 10 робочих днів з моменту першого відвідування осіб.

Тема 11. Індикатори скоєння насильства у сім'ї та шляхи їх виявлення під час соціального інспектування

Зміст теми

11.1. Індикатори фізичного, психологічного та економічного насильства у сім'ї.

11.2. Методи діагностики насильства над дитиною: візуальні, психологічні, медичні, соціологічні, педагогічні.

11.3. Нормативно-правова база України щодо попередження насильства у сім'ї та жорстокого поводження з дітьми.

Основні терміни й поняття: інспектування, соціальне інспектування, оцінювання потреб, складні життєві обставини, експрес-оцінювання, комплексне оцінювання.

Практичні завдання

Завдання 11.1. У формі звернення/направлення та збирання первинної інформації соціальний працівник записує причину звернення чи направлення до ЦСССДМ, а також фіксує реакцію соціальної служби на звернення (надання інформації, поради, направлення до іншої організації, ініціювання початкового оцінювання). Для кращого усвідомлення змісту форми і логіки її використання проаналізувати основні розділи форми, подані в табл. 11.1 у порядку їх заповнення.

Таблиця 11.1

Аналіз основних розділів форми звернення/направлення

№ з/п	Основні розділи форми	Аналіз розділу
1	2	3
1	Чи батьки/опікуни знають про звернення/направлення?	
2	Повторне звернення/направлення	
3	Звідки надійшло звернення/направлення?	
4	Адреса	Приклад: у цьому розділі зазначають адресу, за якою фактично проживає дитина. У випадку, якщо батьки мають роздільну опіку, то дитина може мати дві адреси
5	Адреса проживання, яка відрізняється від зазначеної адреси	
6	Зміст звернення / причина направлення	
7	Батьки/опікуни дитини / молоді люди, зр проживають із нею за однією адресою	
8	Інші особи, з якими проживає дитина (включаючи й не членів сім'ї)	
9	Члени сім'ї, які не живуть разом із дитиною	

1	2	3
10	Родичі та інші особи, які відіграють важливу роль в житті дитини, але не проживають із нею разом	
11	Інші справи ЦСССДМ, які пов'язані з дитиною / молодого людиною	
12	Організації/особи, які працюють із дитиною/сім'єю на момент звернення/направлення	
13	Додаткова інформація, отримана на етапі звернення/направлення	
14	Подальші дії	

Самостійна робота

Завдання 11.2. Оформити табл. 11.2 та визначити знаком (+) категорії службовців, яким відповідають показники, за якими оцінюється рівень їх кваліфікації.

Таблиця 11.2

***Керівники **Спеціалісти ***Інші службовці**

№ з/п	Показники, що характеризують кваліфікацію працівника	Категорії працівника		
		*	**	***
1	2	3	4	5
1	Освіта			
2	Стаж роботи за спеціальністю			
3	Професійна компетентність			
3.1	Знання необхідних нормативних актів, що регламентують розвиток галузі			
3.2	Знання вітчизняного та зарубіжного досвіду			
3.3	Вміння оперативно приймати рішення відповідно до поставленої меті			
3.4	Якість закінченої роботи			
3.5	Здатність адаптуватися до нової ситуації та застосовувати нові підходи до рішення проблем, які виникають			
3.6	Своєчасне виконання посадових обов'язків, відповідальність за результати роботи			
3.7	Інтенсивність праці (здатність за короткий проміжок часу виконувати великий обсяг робіт)			
3.8	Вміння працювати з документами			

1	2	3	4	5
3.9	Здатність прогнозувати та планувати, організовувати, координувати, а також контролювати та аналізувати роботу підлеглих			
3.10	Здатність у короткий термін оволодівати технічними засобами, які забезпечують підвищення продуктивності праці і якість роботи			
4	Виробнича етика та стиль спілкування			
5	Здатність до творчості, підприємливість			
6	Участь у комерційній діяльності			
7	Здатність до самооцінки			

Запитання для самостійного опрацювання

1. Охарактеризувати сутність діагностичної функції в соціальному інспектуванні.
2. Назвати чинники, що негативно впливають чи можуть вплинути на забезпечення життєдіяльності дитини в сім'ї.

Тестові завдання

1. *Технологія соціального аудиту складається з таких етапів:*

- а) теоретичний, методичний, аналітичний;
- б) теоретичний, методичний, підсумковий;
- в) теоретичний, методологічний, процедурний;
- г) теоретичний, методичний, прикладний.

2. *Організація практичної діяльності з розроблення соціальних технологій – це:*

- а) методологічний етап технології соціального аудиту;
- б) процедурний етап технології соціального аудиту;
- в) теоретичний етап технології соціального аудиту;
- г) прикладний етап технології соціального аудиту.

3. *Система безперервного спостереження і наукового аналізу найбільш актуальних соціально-трудових процесів і явищ з метою систематичного оцінювання стану трудових відносин, розроблення пропозицій щодо вибору найбільш доцільних управлінських рішень у соціально-трудовій сфері, попередження соціальних конфліктів – це:*

- а) системний моніторинг соціально-трудових відносин;
- б) моніторинг фінансово-економічних процесів;

- в) моніторинг фінансово-трудових відносин;
- г) моніторинг соціально-трудової сфери.

4. Будь-які умисні дії фізичного, сексуального, психологічного чи економічного спрямування однієї людини стосовно іншої, якщо ці дії порушують її конституційні права, свободи як людини та громадянина і наносять їй моральну травму, шкоду її фізичному чи психічному здоров'ю:

- а) недбале ставлення;
- б) безвідповідальна поведінка;
- в) жорстоке поводження;
- г) хуліганські дії.

5. Відсутність або недостатність контролю за поведінкою або заняттями дітей і підлітків, виховного впливу на них з боку батьків або осіб, які їх замінюють:

- а) недбале ставлення;
- б) жорстоке поводження;
- в) безвідповідальна поведінка;
- г) бездоглядність.

Тема 12. Механізми реалізації соціального партнерства з різними суб'єктами системи соціального захисту у соціальному інспектуванні

Зміст теми

12.1. Основні суб'єкти системи соціального захисту: соціальні центри, центри соціально-психологічної реабілітації, приймальники – розподільники, заклади соціальної реабілітації тощо.

12.2. Спеціальні заклади для дітей відповідно до Закону України "Про органи і служби у справах дітей та спеціальні установи для дітей".

12.3. Основні принципи діяльності органів і служб у справах дітей.

Основні терміни й поняття: інспектування, соціальне інспектування, оцінювання потреб, складні життєві обставини, експрес-оцінювання, комплексне оцінювання.

Практичні завдання

Завдання 12.1. Існує п'ять різновидів форми комплексного оцінювання, розроблених за віковим принципом розвитку людини: для дітей віком 0 – 2, 3 – 4, 5 – 9, 10 – 14, 15 років і старших. Усіх їх заповнюють упродовж усього періоду комплексного оцінювання, тобто не більше 30 календарних днів від його початку. Для кращого усвідомлення змісту комплексного оцінювання й алгоритму його документування проаналізувати основні розділи. Заповнити табл. 12.1.

Таблиця 12.1

Аналіз основних розділів форми звернення/направлення

№ з/п	Основні форми комплексного оцінювання	Аналіз розділу
1	Джерела інформації	Наприклад: У цьому розділі занотовуються джерела інформації і методи, які використовуються для її збирання. Він містить перелік і дати зустрічей із дітьми та членами сім'ї; залучених організацій чи осіб, із якими велися консультації; інструментарій оцінювання. Цю сторінку рекомендовано заповнювати упродовж усього періоду комплексного оцінювання
2	Окремі питання проведення комплексного оцінювання	
3	Потреби дитини для розвитку / здатність батьків задовольняти ці потреби	
4	Фактори сім'ї та середовища	
5	Підсумок	
6	Аналіз	
7	Коментарі батьків/опікунів	

Запитання для самостійного опрацювання

1. Розкрити роль анкетування в соціальному інспектуванні.
2. Зробити порівняльний аналіз попереджувально-профілактичної та охоронно-захисної функцій у соціальному інспектуванні. Обґрунтувати свою відповідь.

Тестові завдання

1. *Контроль за реалізацією у сім'ї прав людини; виявлення випадків їх порушення та умов, які цьому сприяють – це:*

- а) мета соціального інспектування;
- б) завдання соціального інспектування;
- в) функція соціального інспектування;
- г) право соціального інспектора.

2. *Інспектування, яке здійснюється з метою надання відповідного оцінювання виконаних заходів у вирішенні складних життєвих обставин та підготовки об'єктивного висновку і рекомендацій за результатами проведеної роботи – це:*

- а) планове інспектування;
- б) оперативне інспектування;
- в) моніторингове інспектування;
- г) громадське інспектування.

3. *Метод якісно-кількісного аналізу змісту документів з метою виявлення та вимірювання різних фактів і тенденцій, відображених у цих документах – це:*

- а) фокус-груп;
- б) бенчмаркінг;
- в) фандрайзинг;
- г) контент-аналіз.

4. *Звернення громадян, яким стало відомо про осіб, що перебувають у складних життєвих обставинах – це є:*

- а) однією з умов проведення соціального інспектування;
- б) одним із завдань соціального інспектування;
- в) одним із принципів соціального інспектування;
- г) одним із методів соціального інспектування.

5. *Соціальне інспектування здійснюють у термін:*

- а) до 20 робочих днів з моменту першого відвідування осіб;
- б) до 14 робочих днів з моменту першого відвідування осіб;
- в) протягом місяця з моменту першого відвідування осіб;
- г) до 10 робочих днів з моменту першого відвідування осіб.

Термінологічний словник

Адміністративна відповідальність – це репресивний вид юридичної відповідальності, який пов'язаний із застосуванням уповноваженими державними органами і посадовими особами адміністративних стягнень до суб'єктів, винних у вчиненні адміністративного проступку.

Арифметична перевірка документів – це контроль проведених у документі обчислень, підрахунків у підсумках, які здійснюють під час оформлення та оброблення документів.

Аудит – це форма контролю, що є незалежною експертизою стану бухгалтерського обліку, фінансових звітів і балансів.

Аудитор (від лат. auditor – слухач, учень, послідовник) – це особа, що перевіряє стан фінансово-господарської діяльності підприємства за визначений період.

Аудит стратегічний соціальний – це виявлення ступеня узгодження соціоекономічної політики з цілями об'єкта соціального аудиту, його глобальної та соціальної стратегіями, а також установа ступеня зв'язку соціоекономічної політики зі специфікою підприємства, галузі, регіону та зовнішніми умовами.

Аудит ефективності діяльності – це аудит економічності, ефективності та результативності адміністративної діяльності.

Бездоглядність – це відсутність або недостатність контролю за поведінкою або заняттями дітей і підлітків, виховного впливу на них з боку батьків або осіб, які їх замінюють.

Відповідальність – це якість соціального об'єкта, що організує його соціальні взаємодії на основі свідомого творчого здійснення пропонуванних вимог. За системою норм виокремлюють два основних види відповідальності – моральна і юридична, за носієм – індивідуальна, групова, суспільства.

Відповідальність соціальна – це об'єктивна необхідність відповісти за порушення соціальних норм.

Внутрішній аудит становить незалежну діяльність в організації з перевірки й оцінювання її роботи в інтересах керівників. Ціль внутрішнього аудиту – допомогти співробітникам організації ефективно оцінити діяльність підприємства.

Громадський контроль – це один із видів економічного контролю, що здійснюється громадою, депутатами різних рівнів, представниками незалежних засобів масової інформації, профспілок, громадських організацій, різноманітних рухів, політичних партій з метою захисту громадських (суспільних) інтересів та протидії незаконній діяльності (діям, бездіяльності) державних чиновників, керівництва міст і сіл, підприємств (організацій, закладів) тощо.

Діагностика соціальна – це вид оперативного аналізу соціального об'єкта з метою визначення його стану, оцінювання конкретної ситуації, проблемної характеристики. Результатом такого аналізу є опис об'єкта в системі показників.

Декваліфікація – це часткова або повна втрата професійних знань, умінь і навичок, досвіду і практики.

Деструктивні форми трудової поведінки – це невідповідність трудової поведінки соціальним нормам, трудовій культурі, яка обумовлює виробничу патологію, порушення соціально-психологічного клімату і напруженість у трудовому колективі.

Додаткова документація – це документація, що складена за результатами контрольних заходів і є невід'ємною частиною матеріалів контрольних заходів та оформлена як додатки (частіше всього у вигляді зведених реєстрів, розрахунків, пояснень тощо), інформація, що підтверджує підсумки дослідження за окремими напрямками або процесами контрольного заходу, які зафіксовані в офіційній документації.

Документування результатів контрольного заходу – це формування масиву документально зафіксованої інформації констатувального та аналітичного характеру про організаційно-правову та фінансово-господарську діяльність суб'єкта господарювання, де проводились контрольні заходи, який має забезпечувати розкриття теми контрольного заходу.

Екологічне аудитування – це експертиза й аналіз діяльності і звітності суб'єкта, що хазяює, уповноваженими на те юридичними (аудиторська організація) або фізичними (еколог-аудитор) особами з метою визначення їхньої відповідності чинному екологічному законодавству, екологічним нормативним актам, стандартам, сертифікатам, правилам,

вимогам, постановам і розпорядженням державних і природоохоронних органів із забезпечення екологічної безпеки, проведення консультацій і видача рекомендацій.

Експерт – це особа, яка має необхідні знання і юридичне право для дачі від свого імені висновку за результатами досліджуваного на прохання суб'єкта процесуального провадження питання.

Експертна перевірка документів – це детальне поглиблене дослідження достовірності документа про господарську операцію за наявності ознак недоброякісних документів.

Жорстоке поводження – це будь-які умисні дії фізичного, сексуального, психологічного чи економічного спрямування однієї людини стосовно іншої, якщо ці дії порушують її конституційні права, свободи як людини та громадянина і наносять їй моральну травму, шкоду її фізичному чи психічному здоров'ю.

Закони соціального управління – закони здійснення управлінського впливу на соціальні об'єкти для забезпечення їх функціонування та розвитку.

Замовлення соціальне – це виконання інтелектуальної роботи (наприклад, в галузі науки, мистецтва, культури) з урахуванням ідеологічної спрямованості офіційної політики держави.

Зовнішній аудит проводять на договірній основі аудиторськими фірмами або індивідуальними аудиторами з метою об'єктивного оцінювання вірогідності бухгалтерського обліку і фінансової звітності суб'єкта, що хазяює.

Зустрічна перевірка документів – це один із ефективних прийомів документального контролю достовірності відображення в документах господарських операцій.

Інвестиції – це всі види майнових та інтелектуальних цінностей, що вкладаються в об'єкти підприємницької та інших видів діяльності, в результаті чого створюється прибуток (дохід) або досягається соціальний аспект.

Ініціатива – (від лат. *Inicío* – спрямовуватися): 1) це підприємливість, здатність до самостійних дій; 2) це право на внесення проєктів, пропозицій, ідей в трудову (політичну) діяльність, передвизначальне

впровадження та використання нових технологій, ефективних методів виробництва і збуту продукції.

Інспектування (від лат. *inspector* – наглядач) – це процес перевірки правильності виконання встановлених правил, норм, інструкцій, директивних вказівок урядових органів або керівників.

Камеральні перевірки – це форма фінансового контролю, яку застосовують в органах виконавчої влади під час одержання і перевірки показників звітності.

Контроль – це процес, який повинен забезпечити відповідність функціонування об'єкта управління прийнятим управлінським рішенням і спрямований на успішне досягнення поставленої мети.

Контрольні заміри – це прийоми фактичного контролю, які застосовують під час перевірки достовірності даних про обсяги виконаних робіт, наданих послуг.

Корупція – це використання посадовими особами службових прав і повноважень з метою особистого збагачення. Корупція підриває моральний рівень суспільства, деформує його розуміння правопорядку, виконує деструктивну, руйнівну роль у суспільстві.

Моральна шкода – це шкода, яку заподіяно особистим немайновим правам суб'єктів господарської діяльності та яка призвела або може призвести до збитків, що мають матеріальне вираження.

Нормативно-правова перевірка – це встановлення законності здійснення операції, що відображена господарською операцією.

Обставини справи – це зовнішні чинники, що характеризують виявлене порушення і особу, яку підозрюють у його здійсненні (час, місце, спосіб здійснення порушення, його мотив, характер і ступінь відповідальності, розмір вчинених збитків або шкоди, дані які позитивно чи негативно характеризують підозрюваного по роботі та в побуті).

Оперативний соціальний аудит – це аудит, який проводять у певні терміни.

Організація трудова – це різновид соціальної організації, яку створюють для спільного виконання трудових, виробничих, управлінських, розподільних функцій.

Педагогічна занедбаність – це відхилення від норми в моральній свідомості, поведінці та навчанні, зумовлені недоліками виховання у сі-

м'ї, закладах освіти, але основну увагу звертають на недостатній рівень вихованості дитини у сім'ї.

Перспективний соціальний аудит – це аудит, що спрямований на розроблення прогнозів соціального розвитку підприємства, галузі, регіону.

Планування – це послідовний процес, який передбачає систему дій, спрямованих на якісне формування, розгляд, погодження та затвердження планів контрольних заходів.

Поточний соціальний аудит – це аудит, який проводять у період підведення підсумків діяльності підприємства, галузі, регіону за той чи інший період.

Потреба – це об'єктивне прагнення до споживання яких-небудь або матеріальних чи духовних благ для підтримки життєдіяльності організму, особистості, групи і суспільства в цілому. Формою реалізації потреб є інтерес.

Ревізія – це форма документального контролю за фінансово – господарською діяльністю підприємства, установи, організації, дотриманням законодавства з фінансових питань, достовірністю обліку і звітності; спосіб документального викриття недостач, розтрат, привласнень та крадіжок коштів і матеріальних цінностей, попередження фінансових зловживань. За наслідками ревізії складають акт.

Сексуальне насильство або розбещення – це протиправне посягання однієї особи на статеву недоторканість іншої, дії сексуального характеру стосовно дитини, що проявляються як зґвалтування, сексуальні домагання, непристойні пропозиції, будь-які образливі дії сексуального характеру.

Складна життєва ситуація – це об'єктивна сукупність елементів середовища, яка має обумовлювальний, стимулювальний і корегувальний вплив на людину.

Соціальний аудит відповідності – це аудит, коли оцінюють відповідність практичних дій, які реалізують на об'єкті соціального аудиту, певним еталонам – нормам, правилам, планам та положень.

Соціальний аудит ефективності – це вивчення не тільки досягнутих результатів, а й усього спектра процедур, за допомогою якого вони

були досягнуті; аудит, коли відбувається оцінювання відповідності методів внутрішнього управління об'єкта соціального аудиту його цілям і можливості їх удосконалення.

Соціальне інспектування – це система заходів, спрямованих на здійснення нагляду, аналізу, експертизи, контролю за здійсненням соціальних програм, проектів, за умовами життєдіяльності, моральним, психічним та фізичним станом дітей та молоді, забезпечення захисту їхніх прав, свобод та законних інтересів.

Субвенція – це сума, яку надають на певний термін з бюджету вищого рівня на конкретні цілі для вирівнювання соціально-економічного розвитку відповідного національно-державного або адміністративно-територіального утворення.

Психологічне насильство – це вплив однієї особи (групи осіб) на психіку дитини, використовуючи словесні образи, погрози, переслідування, залякування, критику, маніпуляції, що може призвести до виникнення у дитини пригніченого або хронічного тривожного стану, затримки чи відставання психоемоційного, когнітивного, соціального та фізичного розвитку тощо.

Фізичне насильство над дитиною – це дії із застосуванням фізичної сили стосовно дитини, спрямовані на спричинення їй фізичного страждання, що заборонені законом. Фізичне насильство в сім'ї передбачає умисне нанесення одним членом іншому побоїв, тілесних ушкоджень, що може призвести до смерті, порушення фізичного або психічного здоров'я, посягання на його честь і гідність.

Холістичний бізнес – це бізнес, який дозволяє компанії зберігати конкурентоспроможність у жорстких умовах глобалізації.

Рекомендована література

1. Державний центр зайнятості. Аналітична та статистична інформація. – Режим доступу : <https://www.dcz.gov.ua/analytics/68>.
2. Економіка праці [Електронний ресурс] : навч. посіб. / Г. В. Назарова, Х. Ф. Агавердієва, Н. В. Аграмакова [та ін.] ; за заг. ред. Г. В. Назарової; Харківський національний економічний університет ім. С. Кузнеця. – Електрон. текстові дан. (33,1 МБ). – Харків : ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 2019. – 330 с.
3. Інститут демографії та соціальних досліджень Національної академії наук України. – Режим доступу : <http://www.idss.org.ua/>.
4. Кисіль Ю. Соціальний аудит як інструмент соціальної безпеки [Електронний ресурс] / Ю. Кисіль. – Режим доступу : <http://www.hrm.ru>.
5. Козлова М. П. Технології соціального аудита [Електронний ресурс] / М. П. Козлова. – Режим доступу : <http://www.csjournal.com>.
6. Концепція формування національної моделі соціального аудиту (проект) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.lir.lg.ua>.
7. Лебединська О. С. Особливості внутрішнього соціального аудиту в сучасних умовах / О. С. Лебединська // Матеріали міжнародної науково-практичної конференції "Сучасні проблеми управління підприємствами: теорія та практика" [Електронний ресурс]. – Харків, 2018. – С. 156–158. – Режим доступу : <http://repository.hneu.edu.ua/handle/123456789/18962>.
8. Лебединська О. С. Соціальне забезпечення і соціальний захист: взаємозв'язок зазначених категорій / Х. Ф. Агавердієва, О. В. Іванісов, О. С. Лебединська // Norwegian journal of development of the international science, Economic sciences. Oslo, Norway. – 2018. – № 17. – Режим доступу : <http://repository.hneu.edu.ua/handle/123456789/1892>.
9. Лебединська О. С. Соціальний аудит у теоретичному полі соціальної відповідальності / Х. Ф. Агавердієва, О. В. Іванісов, О. С. Лебединська // Науковий журнал: Бізнес Інформ. – 2018. – № 4. – С. 461–466. – Режим доступу : http://nbuv.gov.ua/UJRN/binf_2018_4_66.
10. Лебединська О. С. Сучасний стан розвитку соціального аудиту в сучасних умовах інтеграційних процесів в Україні / О. С. Лебединська // Сучасні проблеми управління підприємствами: теорія та практика – матеріали міжнародної науково-практичної конференції. – Харків :

ФОП Панов А. М., 2019. – С. 192–194. – Режим доступу : <http://repository.hneu.edu.ua/handle/123456789/21229>.

11. Назарова Г. В. Регулювання доходів соціальних груп населення : монографія / Г. В. Назарова, С. Ю. Гончарова, А. В. Семенченко. – Харків : ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 2019. – 307 с. – Режим доступу : <http://repository.hneu.edu.ua/handle/123456789/21441>.

12. Офіційний сайт Верховної Ради України. Законодавство. – Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/>.

13. Офіційний сайт Департаменту соціальної політики ХОДА. – Режим доступу : <https://soczahist.kharkov.ua/>.

14. Соціальна економіка [Електронний ресурс] : навч. посіб. / Г. В. Назарова, С. Ю. Гончарова, Ю. В. Сотнікова, Н. В. Аграмакова ; Харківський національний економічний університет ім. С. Кузнеця. – Електрон. текстові дан. (7,82 МБ). – Харків : ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 2018. – 284 с. – Режим доступу : <http://repository.hneu.edu.ua/handle/123456789/22019>.

15. Соціальне інспектування [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://pidruchniki.com/19110522/sotsiologiya/sotsialniy_suprovid.

16. Сайт персональних навчальних систем ХНЕУ ім. С. Кузнеця. Дисципліна "Соціальний аудит та інспектування" [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://pns.hneu.edu.ua/course/view.php?id=7161>.

Зміст

Вступ	3
Змістовий модуль 1. Теоретичні аспекти соціального аудиту в системі соціального забезпечення.....	6
Тема 1. Методологічні аспекти аудиту як напрям наукових досліджень та навчальна дисципліна	6
Тема 2. Соціальний аудит у концепції соціальної відповідальності.....	9
Тема 3. Аудит у соціальній сфері	9
Тема 4. Аудит в системі державного управління.....	13
Тема 5. Міжнародні стандарти та методики соціального аудиту	16
Тема 6. Технологія соціального аудиту	17
Змістовий модуль 2. Соціальне інспектування як складова соціального супроводу в системі соціального забезпечення та захисту	21
Тема 7. Соціальне інспектування в Україні: основні поняття і загальна характеристика.....	21
Тема 8. Законодавче регулювання соціального інспектування.....	24
Тема 9. Насильство як предмет соціального інспектування	26
Тема 10. Сім'я як об'єкт соціального інспектування	28
Тема 11. Індикатори скоєння насильства у сім'ї та шляхи їх виявлення під час соціального інспектування.....	30
Тема 12. Механізми реалізації соціального партнерства з різними суб'єктами системи соціального захисту у соціальному інспектуванні	34
Термінологічний словник.....	37
Рекомендована література	43

НАВЧАЛЬНЕ ВИДАННЯ

СОЦІАЛЬНИЙ АУДИТ ТА ІНСПЕКТУВАННЯ

**Методичні рекомендації
до практичних завдань
для студентів спеціальності
232 "Соціальне забезпечення"
першого (бакалаврського) рівня**

Самостійне електронне текстове мережеве видання

Укладачі: **Лебединська** Олена Сергіївна
Іванісов Олег Вікторович

Відповідальний за видання *Г. В. Назарова*

Редактор *В. О. Дмитрієва*

Коректор *В. Ю. Труш*

План 2022 р. Поз. № 130 ЕВ. Обсяг 46 с.

Видавець і виготовлювач – ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 61166, м. Харків, просп. Науки, 9-А

*Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи до Державного реєстру
ДК № 4853 від 20.02.2015 р.*